

ФИЛОЛОГИЯ ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ ФАКУЛЬТЕТІ
ФАКУЛЬТЕТ ФИЛОЛОГИИ И МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ

VI ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ

Алматы, Қазақстан, 2-12 сәуір 2019 жыл

Студенттер мен жас ғалымдардың

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

атты халықаралық ғылыми конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, Қазақстан, 8 сәуір 2019 жыл

VI МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ

Алматы, Казахстан, 2-12 апреля 2019 года

МАТЕРИАЛЫ

международной научной конференции

студентов и молодых ученых

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

Алматы, Казахстан, 8 апреля 2019 года

VI INTERNATIONAL FARABI READINGS

Almaty, Kazakhstan, 2-12 April 2019

MATERIALS

International Scientific Conference of
Students and Young Scientists

«FARABI ALEMI»

Almaty, Kazakhstan, April 8, 2019

Филология және әлем тілдері факультеті
Факультет филологии и мировых языков
Faculty of Philology and World Languages

VI ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ
Алматы, Қазақстан, 2-12 сәуір, 2019 жыл

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»
атты халықаралық ғылыми конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ
Алматы, Қазақстан, 2-12 сәуір, 2019 жыл

VI МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ
Алматы, Казахстан, 2-12 апреля 2019 года

МАТЕРИАЛЫ
Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»
Алматы, Казахстан, 2-12 апреля 2019 года

VI INTERNATIONAL FARABI READINGS
Almaty, Kazakhstan, April 2-12, 2019

MATERIALS
International Scientific Conference of
Students and Young Scientists
«FARABI ALEMI»
Almaty, Kazakhstan, April 2-12, 2019

Бас редактор:

филология ғылымдарының докторы, профессор Ө. Әбдиманұлы

Ғылыми редактор:

PhD, доцент м.а. А.М. Досанова

Редакциялық алқа мүшелері:

Бекқожанова Г., Оразбекова И., Оспанова А., Ибраева Д., Сағатбек Е., Төңкер А.,
Несіпбай Г.

Студенттер мен жас ғалымдардың «ФАРАБИ ӘЛЕМІ» атты халықаралық ғылыми конференциясының материалдары. Алматы, Қазақстан, 2019 жыл, 02-12 сәуір. – Алматы: Қазақ университеті, 2019. – 459 б.

ISBN 978-601-04-3948-1

Ғылыми басылымда студенттер мен жас ғалымдарға арналған халықаралық ғылыми конференция материалдары енгізілген.

Бұл жинақ ғылыми қызметкерлерге, оқытушыларға, студенттерге, магистранттар мен докторанттарға арналады.

АРЬЯТОВ К.	<i>Образы немцев в казахской прозе XX века</i>	368
ЖУМАДИЛ А.	<i>Образ учителя в рассказах современных писателей</i>	369
КУРАЛБАЕВА М.	<i>Организация проектной деятельности учащихся при изучении романа А.С.Пушкина «Евгений Онегин» в 10 классе</i>	370
ИСАК А.	<i>Функции поэтических средств в стихах Бахыта Каирбекова</i>	371
ЕСЕТ С.	<i>Московское пространство в лирике Бахыта Кенжеева</i>	372
СЕРІКЖАН Т.	<i>Ұлттық поэзиядағы интермәтіндік құрылымдардың автор идеясын айқындаудағы рөлі</i>	373
САЙЛАУ Ә.	<i>Абай поэмасындағы Ескендір бейнесі</i>	374
БУРАБАЕВА Ж.	<i>Жұмекен Нәжімеденов поэзиясындағы «ескіліктің» мәні</i>	375
ОСПАНАЛЫ М.	<i>Қазіргі қазақ әдебиетіндегі драмалық шығармалар рецепциясы</i>	376
МҰХТАР М.	<i>Комментарий арқылы оқытудың түрлері</i>	377
САРГЕЛТАЕВА А.	<i>Ә.Нұрпейісовтің «Соңғы парыз» романының проблематикасы</i>	378
ЕРКЕБЕК Ә.	<i>Н.Дәуітайұлы әңгімелеріндегі көркем шындық</i>	379
АМАНБАЙ Қ.	<i>Роза Мұқанова драматургиясы: тартыс сипаты, сахналануы</i>	379
ДОСАНОВА Н.	<i>С.Мұқановтың «XX ғасырдағы қазақ әдебиеті» зерттеу еңбегі</i>	380
КЕНЖЕҚОЖАЕВА А.	<i>Қазақ тарихи романдарын оқыту әдістемесі</i>	380
ДӘУІРХАН Ж.	<i>Модернизм және Г.Салықбай</i>	380
ҚАЙЫҢБАЙ Д.	<i>Қазақтың мистикалық прозасындағы мифологем</i>	382
ОРАЗХАН Н.	<i>Тынымбай Нұрмағабетовтің «Перзент» әңгімесінің моральдік-әлеуметтік сипаты</i>	383
СЕРИКОВА Т.	<i>М.Айымбетовтың «Құмалақшы Нұрберді» әңгімесіндегі қазақи таным-түсінік</i>	384
МҰХАМЕТҚАЛИ А.	<i>Бақытжан Момышұлы шығармашылығын дағы архетиптік белгілер</i>	385
СЕЙТЕНОВА А.	<i>Ш.Мұртазаның «Ай мен Айша» романындағы айлы пейзаж және психологиялық параллелизм</i>	386
АХМЕТОВА А.	<i>Қазақ әңгімелеріндегі кибер әдебиет жанрының нышандары</i>	387
АХМЕТОВА Г.	<i>Қазіргі қазақ повестеріндегі фольклорлық сана көрінісі</i>	388
АХМЕТОВА А.	<i>Көркем концептті әдебиеттануда зерттеудің әдіс-тәсілдері</i>	389
ҚАНАШЕВА Ұ.	<i>Шығарма және шындық</i>	390
БАЙБОЛАТ Ф.	<i>Өзге ұлт мектептерінде тіл мен әдебиетті кіріктірілген бағдарламамен оқыту</i>	391
ЕРГЕШ А.	<i>Махмұд Қашқари сөздігіндегі мақал-мәтелдердің көрінісі</i>	392
ЖУТАЕВА А.	<i>Қазақ әдебиетіндегі постмодернизм көріністері</i>	393
НҰРҚАСЫМ А.	<i>Д.Исабеков шығармаларындағы өмір шындығы</i>	393
DAIRABEKOVA A.	<i>The problems of training geography teachers with transition to the trilingual education</i>	395
ШУКИЕВА А.	<i>«Қозы Көрпеш-Баян сұлу» нұсқасының өзіндік ерекшелігі</i>	395
ДАЙРАБЕКОВА Г.К.	<i>М.Әуезовтің «Абай жолы» романындағы әншілік өнер</i>	396
ДАУТОВА Г.	<i>Түркі халық эпосындағы әйел образы</i>	397
СУЛТАН Е.	<i>Александр Затаевич пен Жүсіпбек Аймауытовтың шығармашылық байланысы</i>	398
МЫРЗАБЕК Б.	<i>Тілдік санадағы менеджмент концептісінің көрінісі</i>	398

РАҚЫМБАЕВ М.	<i>Ғасыр түпкі рухани компасынан жаңылды немесе Шаханов поэзиясының шыңы мен сыры</i>	400
САДЫҚ А.	<i>Қазақ ән-өлеңіндегі дәстүр мен жаңашылдық</i>	401
ӘБИТАЕВА Ш.	<i>Жаңадан пайда болған терминдердің қолданысқа енуі</i>	402
SMATAUEV N.	<i>Methods of textual conflicts initiation in commentary sections</i>	404
БИСЕМБАЕВА С.	<i>Образ коридора в романе В.С.Маканина «Андеграунд или герой нашего времени»</i>	405
АТУЛЛИН М.	<i>Методы и приемы изучения литературы о Великой Отечественной войне в современной школе</i>	405
ИЛЬЯС А.	<i>Применение инновационных технологий при изучении биографии писателя в школе</i>	406
ЖУРСИН К.	<i>Интертекстуальность интертекст как категории исследования художественной литературы</i>	407
УТЕБЕКОВА А.	<i>Ландшафтное мировосприятие в лирике Бахыта Каирбекова</i>	408
ТУРГАН Ш.	<i>Образы эпохи и творческой личности в исторической прозе Мориса Симашко</i>	409
АЛТЫБАЕВА К.	<i>Духовные аспекты художественной антропологии романа Р.Сейсенбаева «Мертвые бродят в песках»</i>	410
ЧАЛИМБАЕВА А.	<i>Представленность заимствованной лексики в образовательном дискурсе РК</i>	411
ЕСБОСИНОВА Р.	<i>Метафора как способ представления загадки</i>	412
КОЙЛЫБАЕВА С.	<i>Интердисциплинарный подход в исследовании когнитивной природы интенциональности фразеологических единиц</i>	413
СЕКСЕНБАЙ А.	<i>Комическое на уроках литературы</i>	414
САГАЙБАЕВА Н.	<i>Типы и виды метафоры</i>	415
УЙСИМБАЕВА К.	<i>К проблеме изучения анималистических традиций в художественной литературе</i>	416
ЖАРЫЛКАСЫН А.	<i>Многоплановость изучения мотива в науке о литературе</i>	417
ӘЛІПБЕК А.Н.	<i>Проблемы комического и трагического в освещении науки о литературе</i>	418
СПАНБЕК А.	<i>Термины родства в описании концептов «Мужчина»и «Женщина»в русском и казахском языках</i>	419
ЫДЫРЫСОВА Г.	<i>Топос немецкого рода в повести И.С.Тургенева «Ася»</i>	419
УТЕСБАЕВА Б.К.	<i>Разговорные конструкции в СМИ</i>	420
ЖЕНИС Н.	<i>К изучению феномена транскulturности</i>	421
ОМАР Б.	<i>Түркі тіліндегі жуан дауысты дыбыстардың жіңішкеге айналуы</i>	422
САБИРБАЕВА Ф.Ә.	<i>Етістіктердің семантикалық вариативтену ерекшеліктері</i>	423
ИЛЬЯСОВА Н.	<i>«Һибат-ул-хақайық» ескерткіші тіліне текстологиялық талдаулар жасаудағы әдіс-тәсілдер</i>	424
ЧЭНЬ СЯО	<i>Способы обращения к собеседнику в китайском языке, как составная часть диалогического дискурса</i>	425
ЖҮЗБАЕВА А.С.	<i>Үнемдеу құбылысының зерттелу тарихынан</i>	426
ЗАДАХАНОВА А.	<i>Қазақ тіліндегі ағылшын кірме сөздерін қолданудың әлеуметтік-лингвистикалық аспектілері</i>	427
КАЛБИРОВА Т.	<i>Лексико-семантические особенности качественных прилагательных во французском языке</i>	429
ТУПЕЛЕКОВА А.	<i>The methodology of information technology training of visual impairment individuals</i>	430
НҰРЛЫБАЙ А.	<i>Шет тілін оқыту барысында компьютерлік</i>	431

	<i>технологияларды пайдаланудың артықшылықтары</i>	
ҚАМАЛ А.	<i>Қазақ тіліндегі кірме сөздердің қазіргі жағдайы</i>	432
ЧЖАНГА	<i>Переводы рассказов А.П. ЧЕХОВА НА Монгольский и Китайский языки</i>	432
БЕКТАССОВА А.	<i>Перевод английских идиом</i>	433
ОНГАРБАЕВА М.	<i>Theoretical aspects of the metaphor study by Kazakhstan, Russian and foreign linguists</i>	434
ЛУ ДИ	<i>Проза Лу Синя в переводе на русский язык</i>	435
АЛИМБАЕВА А.	<i>Основные вопросы в усвоении второго языка</i>	436
КОСАНОВА З	<i>Қалижан Бекхожиннің аудармадағы еңбектері</i>	437
КАНАШЕВА А.Е	<i>Жұмағали Ысмағұлов – аудармашы</i>	438
KALIEVA M.	<i>Neuro-linguistic programming and foreign language teaching</i>	439
АКХМЕТОВА ЗН.	<i>Translation analysis of masterpieces BY GEORGE GORDON BYRON in different foreign languages of the world</i>	440
ABDIMAN ZH.	<i>Role of the inaugural address in the political communication</i>	441

«желу» бола тұра оларға төменгі бағытты білдіретін *down* предлогы жалғанса жалпы ұғымы *түсу* болып ауысады. Семантикалық варианты ретінде *fall* етістігі де қолданылады. Мысалы: *fall of a night* «ымырт түсу, қараңғы түн жамылу», *fall of a fog* «тұман түсу, тұман болу». Ендеше, оның (етістіктің) сан түрлі мағыналас нұсқалары негізгі мағынасынан алшақтамайды, яғни мұнда *түсу* етістігі қолданарда (кез-келген қалыпта) қимыл-әрекеттің жоғарыдан төмен қарай бағытталғанын білдіреді. Дегенмен, оған сай келмейтін жәйттар да табылады. Бұл қайшылықты талдау соңына айта кетеміз. Мәселен: *автобустан түсу* тіркесі көрелік. Қолданыстағы етістік автобустан басқа кез-келген транспортқа қолданылғанымен мағынасы сол қалпы сақталады. Ата-бабамыз көне заманнан жылқыны қолға үйретіп, мінгендіктен *аттан түсу* тіркесі бүгінгі қоғамда сақталып отыр. Аттың орнына темір тұлпар қолданысқа еніп, ел ішінде қалыптасты. Транспортқа қатысты ағылшын тілінде *түсу* емес *шығу* етістігі айтылады. Мысалы: *get out of the bus* «автобустан тысқа шығу». *Get* «алу» етістігіне сыртты бағыттайтын *out* предлогы жалғанып *шығу* ұғымын білдіреді. Тұра осы құрылыммен «go out, come out» фразалық етістіктері де *шығу* мағынасына келеді. *Басына іс түсу* «to get into trouble» , *бір қалыпқа түсу* «to be in stable», *қайғыға түсу* «to be sad» етістікті тіркестері жеке бір кісіге қатысты жұмсалады. Сонымен қатар, *түсу* етістігі белгілі бір қызметтен босауды, айырылуды (мыс.: «*Ол зауыттың (АҚ, ЖШС, фирма, компания т.с.с.) атқарушы директор қызметінен түсті*»), жыл мезгілінің келуі (мыс.: «*Биыл жаз ерте түсті*») және келін болып келуі (*келін түсу*) сияқты тіркестерге мағыналас болып қызмет атқарады. Сонымен қатар, дәл сай келу (мыс.: «*мына көйлек саған өлшеп тігілгендей сай түсті*») мағынасымен де ұласады. *Қызметтен түсу* «get off the job, to be freed from job» болса, *жаздың ерте түсуі* «early coming or visiting of a summer» дегенге келеді. Ал *келін түсіру* тіркесіне нақты аударма жоқ. Себебі келін түсіру дәстүрі жоқтығында жатыр.

Кез-келген етістіктің тура мағынасының ағылшын тіліне аударылған нұсқасын сол етістіктің ауыспалы-семантикалық ұғымының аудармасымен салыстыруға еш сәйкес келмейді. Кей-кейде етістіктің жанама жақын мағынасы болған тұсында өзара ұқсастықтарын көре аламыз.

«ҒИБАТ-УЛ ХАҚАЙЫҚ» ЕСКЕРТКІШ ТІЛІНЕ ТЕКСТОЛОГИЯЛЫҚ ТАЛДАУЛАР ЖАСАУДАҒЫ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Ильясова Н.

Ғылыми жетекші: Б. Сағындықұлы., Б. Құлжанова.
эл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Біздің заманымызға келіп жеткен Ахмед Йүгінекидің «Ғибат-ул хақайық» (Ақиқат сыйы) ескерткішінің үш қолжазбасын өзара салыстырып, айырмашылықтарын тауып, авторлық түпнұсқаны мүмкіндігінше қалпына келтіру барысында, бірнеше әдіс-тәсілдер ұсынылды: статистикалық талдау әдісі, тарихи салыстырмалы әдістер, компонентті талдау әдісі.

Мәселен, ескерткіштің **А, Ә, Б** нұсқаларының 51-бәйіт жолында:

А. Ра,ийатқа мушфиқ салим тил халим

Қарауындағыларға шапағатты, тілі жұмсақ, өзі биязы

Ә. Ра,ийатқа мушфак Салимдин халим

Қарауындағыларға шапағатты, Сәлімнен биязы

Б. Ра,ийатқа мушфиқ Салимдин халим

Қарауындағыларға шапағатты, Сәлімнен биязы

Айырмашылығы – **А** нұсқасындағы «салим тил» (жұмсақ тіл) тіркесі **Ә, Б** нұсқаларында адам атына ауысып, «Салимдин» формасына енген. Авторлық нұсқадағы «тил» деген сөзді, шамасы, көшірмешілер шығыс септігінің –тин/-дин жалғауы деп түсінген.

Оны өз заманында көп ұшырасатын кісі есімі, Салимге қоса салған. Осы себепті бәйіт жолы басқа өң алып кеткен. Біздің пайымдауымызша, Ахмед Йүгінеки бұл жерде өзі мақтап отырған Испансалар бектің тілі барынша жұмсақ, мінезі өте биязы екендігін сөз етіп отыр. Көшірмешінің түсінбегендіктен сөз тіркесіндегі сын есімді кісі есімімен ауыстыруы жаңсақтық. Ескерткіш авторы өз кейіпкерін мұсылман тарихында ең данқты деген адамдармен салыстырған. Данқтылардың арасында Салим атты есім ұшыраспайды. Бір нұсқа екінші бір нұсқада жіберілген осындай қателерді ашып жатады.

77-бәйіт жолына назар қоялық:

А. Безадим кітабны навадир сөзүн

Кітапды таңғажайып сөздермен безендірдім.

Ә. Безадим кітабны мави,из мисал

Кітабымды уағызды мысалдармен безендірдім

Б. Безадим кітабны мава,из мисал

Кітабымды уағымды мысалдармен безендірдім

А нұсқасындағы «навадир сөзүн» тіркесі **Ә, Б** нұсқаларында “мава,из мисал” тіркесімен ауыстырылған. «Навадир» “сирек ұшырайтын, таңғажайып” деген мағыналар береді. Ал, «мава,из мисал» тіркесі “уағызды мысал” болып аударылады. Шындығында, **Ә, Б** нұсқаларындағы тіркес **А** нұсқасындағы тіркестен көркем емес. 447 - бәйіт жолында «Битидим кітабы мави,из мисал» (Уағызды мысал кітабын жазып бітірдім) деген сөйлем бар. Көшірмешілер «мава,из мисал» теңеуін «навадир сөзүн» теңеуіне қарағанда дұрыс деп тапқанға ұқсайды. Басқаша айтқанда, саналы түрде өзгерген сияқты. Біріншіден, 447 - бәйіт жолындағы «мава,из мисал» тіркесі «битидим» етістігімен семантикалық жағынан толық үйлессе, **Ә, Б** нұсқаларында “безадим” етістігімен толық үйлеспейді. Екіншіден, “безадим” (І нұсқада) етістігі көмектес септігі жалғауын талап етеді. **Ә, Б** нұсқаларында «мава,из мисалға» көмектес септігі мағынасын беретін «бирла» шылауы, немесе -ын жалғауы қосылмағандықтан, сөйлем шолақ қайырылған. **А** нұсқасында «сөз» түбіріне көмектес септігінің -үн жалғауы қосылып, сөз+үн сөзформасын жасап тұр. Демек, **А** нұсқасының 77-бәйіт жолы - Ахмет Йүгінекидің төл туындысы.

Текстологиялық зерттеулер үшін қолжазбалардың неғұрлым көп болғаны жақсы. Бәйіткені көп жағдайда көшірмешілердің бірі қате жіберген жерде екіншісі қате жібермейді. Бірі өндеген жолдарды екіншісі өндемейді. Бірінде қалып кеткен жолдар екіншісінде бар болып шығады. Тағысын тағылар. Қолжазбалардағы кейбір беттерде айырмашылық болған жағдайда олардың қайсысы автордың төл туындысы, қайсысы көшірмеші тарапынан қосылғандығын айырудың сандаған тәсілдері бар. Мысалға өлең ұйқастарына ұқыпты назар алатын болсақ, көптеген орынсыз жасалған жөндеулерді анықтауға болады. Өзгеріс бір ғана нұсқада ұшыраса, өзгелерде ол өзгеріс кездеспесе, көп нұсқада кездескені дұрыс болып шығады. Сөздердің шығарманың өн бойында қолданылу жиілігі де дұрыс шешім шығаруға көмектеседі. Шығарманың мазмұны, стилі, тақырыбы да көшірмешілер жіберген көп қателердің бетін ашады.

СПОСОБЫ ОБРАЩЕНИЯ К СОБЕСЕДНИКУ В КИТАЙСКОМ ЯЗЫКЕ, КАК СОСТАВНАЯ ЧАСТЬ ДИАЛОГИЧЕСКОГО ДИСКУРСА

Чэнь Сяо

Научный руководитель: Мадиева Г.Б.

КазНУ имени аль-Фараби

Казахстан является самым крупным по территории государством, страной с самым высоким потенциалом. Он играет ключевую роль во взаимоотношениях между Азией и Европой на Великом шелковом пути.

С 2016 года правительство Казахстана активно выступает за изучение трех языков (казахский, русский и английский). Однако в настоящее время все больше людей